

psychospołeczne, które w kierownictwie muszą być uwzględniane z powodu jego zawsze bardzo indywidualnego charakteru.

Upowszechnienie zawartych w książce treści poprzez jej wydanie drukiem przyczyni się zapewne do poprawy sytuacji w zakresie posługi kierownictwa duchowego, która jest bardzo potrzebna współczesnemu człowiekowi, a napotyka nierzadko na trudności zarówno po stronie kierownika, jak i penitenta. Opracowanie to może być jednocześnie konkretną zachętą do szukania przez wiernych kierownictwa duchowego i podejmowania tego rodzaju służby przez kapłanów. Tym samym wpisuje się swoim przesłaniem we wskazania zawarte w nauczaniu papieskim zarówno Jana Pawła II, jak i Benedykta XVI.

DOROTA KORNAS-BIELA

Ireneusz Mroczkowski, *Teologia moralna. Definicja, przedmiot, metoda*, Płocki Instytut Wydawniczy, Płock 2011, ss. 75.

Ksiądz Ireneusz Mroczkowski, Przewodniczący Stowarzyszenia Teologów Moralistów w Polsce, dał się poznać jako człowiek, który prowadzi od wielu już lat badania oraz dialog na temat dobra i zła z tymi, którzy poszukują sensu życia. Jednocześnie pragnieniem ks. prof. Mroczkowskiego od dłuższego już czasu było, czemu niejednokrotnie dawał wyraz podczas ogólnopolskich zjazdów teologów moralistów, przygotowanie konkretnej pomocy w formie publikacji dla tych, którzy pragną zdobywać wiedzę teologiczną. Nic więc dziwnego, że pojawiła się na rynku wydawniczym bardzo wartościowa publikacja tego właśnie autora pt. *Teologia moralna. Definicja, przedmiot, metoda*.

Książka ks. I. Mroczkowskiego składa się z czterech logicznych i merytorycznie powiązanych ze sobą rozdziałów, wstępu, bibliografii oraz indeksu osób. Szkoda jednak, że w niniejszym opracowaniu zabrakło zakończenia podsumowującego efekty przeprowadzonych badań.

Autor we wstępie zauważa, że najważniejszym zadaniem metodologicznym w tworzeniu współczesnej teologii moralnej jest dialog pomiędzy wiarą a krytycznym rozumem etyki oraz obrona przed redukcjonistycznym widzeniem człowieka prezentowanym we współczesnych naukach humanistycznych. Przywołane we wstępie zagadnienie podejmowane jest konsekwentnie w niniejszym wydawnictwie.

Rozdział pierwszy jest prezentacją teologii moralnej jako nauki o moralności chrześcijańskiej. Autor sięgnął w nim do historii. Zajął się bowiem najpierw historyczną refleksją metodologiczną od czasów patrystycznych po współczesność. Na uwagę zasługuje przywołana w opracowaniu koncepcja S. Pinckaersa, który określany jest jako jeden z ważniejszych autorów odnowy posoborowej teologii moralnej. Autor ów ukazuje Kazanie na Górze jako podstawowe źródło teologii moralnej. Rzeczywiście ta koncepcja jest niezwykle interesująca. Pozwala ona bowiem przedstawić chrześcijańską moralność z moralności obowiązku i powinności na moralność cnoty. Co więcej jest ona swoistym lekarstwem na płytki racjonalizm współczesności.

Kolejnym zagadnieniem, jakim zajmuje się ks. Mroczkowski w pierwszym rozdziale, jest zdefiniowanie pojęcia „teologia moralna”. W tym celu autor postuluje, aby sięgnąć do nauki Soboru Watykańskiego II (1962-1965), następnie do *Katechizmu Kościoła katolickiego* (1992) oraz encykliki Jana Pawła II *Veritatis splendor* (1993). Okazuje się, że niezwykle trafne wskaza-

nia w omawianej kwestii daje *Katechizm Kościoła katolickiego*, do którego bezpośrednio odwołał się autor. Zwraca on bowiem uwagę na orędzie wyzwolenia i wolności, które zostało подарowane człowiekowi w Chrystusie. Następnie wskazuje na perspektywę personalistyczną, w jakiej egzystuje podmiot działania moralnego, oraz na fakt, że moralność chrześcijańska realizuje się we wspólnocie Kościoła (s. 15-16). Zdaniem autora niniejszego opracowania, najważniejszym postulatem metodologicznym jest integralne połączenie przywołanych aspektów: chrystologicznego, personalistycznego oraz eklezjalnego. W konsekwencji została sformułowana bardzo trafna definicja teologii moralnej: „Teologia moralna jest nauką teologiczną, która analizuje, ocenia i wyjaśnia postępowanie człowieka, znajdującego w Bogu Ojcu źródło życia, w Jezusie Chrystusie drogę do celu i w Duchu Świętym inspirację do miłości. Teologia moralna korzysta z wiary i rozumu w wyjaśnianiu biologicznych, psychicznych i duchowych uwarunkowań chrześcijanina żyjącego we wspólnocie Kościoła” (s. 22).

W dalszej części opracowania autor omawianej publikacji ukazuje teologiczny charakter teologii moralnej. Jak słusznie zauważa, określenie teologii moralnej jako nauki teologicznej jest wypełnieniem postulatów posoborowej odnowy. Wspomniana dyscyplina wiedzy bowiem zajmuje się oceną i analizą postępowania człowieka, który znajduje swój cel w naśladowaniu Chrystusa.

Teologia moralna korzysta z dorobku wielu nauk teologicznych. Pośród nich na pierwszy plan wysuwają się nauki biblijne. To właśnie egzegeza, hermeneutyka i teologia biblijna ma pomóc w wyjaśnieniu „moralności objawionej” (s. 23). Ponadto czerpie ona wiedzę z patrologii, ucząc się tym samym dialogu myśli chrześcijań-

skiej z różnymi systemami etycznymi (s. 24), oraz z dogmatyki, która jest metodycznym poznaniem Boga. Warto w tym miejscu przywołać słowa K. Rahnera, który twierdził, że „teologia moralna pozostaje – w zakresie swej treści – nieodzowną częścią dogmatyki” (s. 25). Bez dogmatyki, jak zauważa w dalszej części opracowania ks. Mroczkowski, teologia moralna nie znajdzie odpowiedzi na pytania o cel i sens życia, nie znajdzie również ostatecznych racji i źródeł przebaczenia. Teologia moralna zachowuje również ścisły związek z teologią duchowości, która analizuje warunki dorastania człowieka do świętości (s. 25). Warto jeszcze zauważyć za autorem publikacji, że teologia moralna ma praktyczny charakter, stąd też wchodzi ona w szczególne relacje z liturgiką, teologią pastoralną i prawem kanonicznym.

W swym studium na temat teologii moralnej ks. Mroczkowski nie zapomniał zająć się również relacją do etyki, która bada zwyczaje i postępowanie ludzkie pod kątem dobra i zła. Autor bardzo trafnie zauważył, że ostatecznie chodzi o to, czy wspomniane postępowanie ludzkie pozwoli mu „zachować ludzką tożsamość, czyli być u siebie, czuć się jak w domu” (s. 27). Etyka bowiem jest teorią moralności, „nauką normatywną, która uzasadnia powinność dobrego działania” (s. 28). Stąd też istnieje wspólny cel teologii moralnej i etyki. Jest nim obrona prawdy moralnej wobec współczesnych wyzwań naukowych, ekonomicznych, politycznych i społecznych.

Ostatnim zagadnieniem omawianego rozdziału jest kwestia związku pomiędzy teologią a wspólnotą Kościoła. Autor zwraca uwagę na fakt, że teologia moralna służy Ludowi Bożemu, który ma zmysł wiary. Ponadto uczestniczy ona w prorockiej funkcji Chrystusa. Niezwykle istotne jest w tym przypadku wypełnienie przywołanej funkcji, od której zależy skuteczność przeka-

zu moralnego kolejnym pokoleniom chrześcijan. Ważne jest również to, aby teologowie moralności, jak również przedstawiciele Nauczycielskiego Urzędu Kościoła pogłębiali rozumowo prawdę Bożą oraz otworzyli się na Ducha Świętego.

W rozdziale drugim książkę profesor zajął się zdefiniowaniem przedmiotu materialnego i formalnego teologii moralnej. Przedmiotem materialnym tej dyscypliny naukowej jest „postępowanie człowieka, znajdującego w Trójcy Świętej źródło, kierunek, inspirację do osiągnięcia celu” (s. 35). Mamy tu do czynienia ze świadomym i wolnym działaniem człowieka, który dokonuje wyborów. Takie działanie umożliwia realizowanie się osoby i realizowanie własnej natury poprzez budowanie więzi z innymi ludźmi, jak również z Bogiem, w którego wierzy. Teologia moralna bada więc czyn ludzki w kontekście religijnym.

Przedmiotem formalnym teologii moralnej jest specyficzna perspektywa, którą chce badać. W tym przypadku chodzi o badanie postępowania człowieka pod kątem jego dobra bądź zła moralnego (s. 39). Katolicka teologia moralna winna ciągle poszukiwać uzasadnień swojego przedmiotu formalnego. Dobra zasada moralna winna zawsze opierać się na Bogu, który jest Najwyższym Dobrem.

Rozdział trzeci jest prezentacją i omówieniem źródeł teologii moralnej. Najważniejszym z nich jest Pismo Święte. Podczas lektury tego rozdziału możemy znaleźć niezwykle trafne wskazanie, że teologia moralna winna być wzmocniona poprzez „nasylenie w większym stopniu nauką Pisma Świętego” (s. 42). Biblię jednak należy postrzegać nie jako zbiór przepisów moralnych, ale zapis działającego w historii Boga. Teolog moralista winien odkrywać w Biblii zamysł Boga. „Konsekwencją tego jest chrystocentryzm współczesnej teologii moralnej, ukonkretniany w wartościach

życiowej drogi człowieka [...] oraz pneumatologiczny charakter moralności chrześcijańskiej, ukonkretniony w darach i charyzmatach Ducha Świętego” (s. 45-46).

Kolejnym źródłem teologii moralnej jest doświadczenie moralne. Autor opracowania bardzo konkretnie definiuje to źródło. Rozumie on je bowiem jako doświadczenie moralne, czyli sposób przeżywania dobra i zła moralnego przez rozumnego i wolnego człowieka (przedmiot moralności), ujętego w jego biologiczno-psychiczno-duchowej strukturze. Ponadto w swym studium wyróżnia on następujące doświadczenia moralne: poszukiwania sensu życia, podążanie na drodze życia zgodnie z wartościami oraz przeżywanie winy i tęsknota za przebaczeniem (s. 50-51).

Trzecim z kolei źródłem teologii moralnej jest poznanie rozumowe. Autor zwraca słusznie uwagę na fakt, że nie ma innego sposobu „dotarcia do poznania dobra jak poprzez praktyczny rozum człowieka sprawnego moralnie” (s. 54). Teolog moralista winien podjąć cierpliwą refleksję nad ludzkim działaniem, co ma jemu uświadomić specyfikę poznania moralnego, jak również umożliwić dostrzeżenie czynu ludzkiego. Poznanie to jest, zdaniem ks. prof. Mroczkowskiego, osobowe i obiektywne ze względu na godność osoby (jedność duszy i ciała), która jest normą postępowania.

Rozdział czwarty podejmuje zagadnienie metody teologii moralnej. Autor niezwykle trafnie definiuje omawianą kwestię. Przez metodę w teologii moralnej bowiem rozumie określone sposoby postępowania, które są podejmowane na drodze analizy oraz oceny poszczególnych czynów ludzkich w świetle wymagań Ewangelii. Przywołane sposoby (schematy) postępowania winny korzystać ze źródeł teologii moralnej, (tj. z Biblii, doświadczenia i rozumu) jako miarodajnych i jako sposobu budo-

wania dyskursu teologiczno-moralnego. Jednocześnie autor zaproponował bardzo ciekawe połączenia przywołanych rzeczywistości stanowiących konkretne kroki metodologiczne. Pierwszy z nich wiąże dążenie do szczęścia i celu z powołaniem chrześcijańskim (oparty jest na rozumie i strukturze wiary chrześcijańskiej), drugi z konkretnymi treściami moralnymi (wykorzystuje wolność człowieka i nadzieję chrześcijańską), a trzeci odsłania chrześcijańską powinność (ukazując zdolność człowieka do miłości oraz chrześcijańską cnotę miłości).

Książka ks. prof. Ireneusza Mroczkowskiego jest świetną pomocą dla tych, którzy rozpoczynają swoją teologiczną przygodę naukową. Publikacja ta bowiem znakomicie porządkuje i definiuje podstawowe pojęcia z zakresu teologii moralnej fundamentalnej. Trzeba stwierdzić, że niniejsza pozycja książkowa wpisuje się w trud odnowy teologii moralnej w Polsce.

ANDRZEJ PRYBA